

PARTİLERE DAİR

David Hume, “Of Parties in General”, *Essays: Moral, Political, and Literary* içinde ss. 54-63, (editör: Eugene F. Miller. 1985, Indianapolis: Liberty Fund.)

Tercüme

Doç. Dr. Zeynel Abidin Kılınç
Sakarya Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
zkilinc@sakarya.edu.tr

Unutulmaz başarıları ile kendilerini tefrik eden tüm insanlar arasında saygınlıkta ilk sırayı, gelecek nesillerin barışını, mutluluğunu ve özgürlüğünü teminat altına alacak bir kanun ve kurumlar sistemi tesis eden YASA KOYUCULAR ve devletlerin kurucuları hak ederler. Sanat ve bilimlerde faydalı icatların sonuçları, muhtemelen, etkileri zaman ve mekân açısından daha sınırlı olan ferasetle tesis edilmiş kanunlardan daha fazla tesire sahip olabilir; fakat sanatlar ve bilimlerden neşet eden faydalar kanunlardan neşet eden faydalar kadar fark edilebilir değildir. Spekülatif bilimler de, aslında, zihni geliştirir; fakat bu fayda, bu bilimlerle haşır neşir olabilecek imkâna sahip çok az sayıdaki kişilerle sınırlıdır. Ve, emtiayı ve mutluluğu artıran pratik sanatlar [zanaatlar] söz konusu olduğunda, malumdur ki, insanın mutluluğu bunlara bol miktarda sahip olmaktan daha çok bunlara sahip olacakları [ortamı tesis eden] barış ve güvenlidir; ve bu nimetler ancak iyi bir idarede elde edilebilir. Bir devlette, mutluluk için son derece lüzumlu olan genel erdem ve iyi ahlak kurallarının felsefenin en rafine ilkelerinden veya dinin en katı emirlerinden katıyen elde edilemeyip ancak tamamen gençliğin erdemli eğitiminden ve basiretle tesis edilmiş kanunlar ve kurumlardan kaynaklanacağından bahsetmiyoruz bile. Bu nedenle, Lord BACON’dan bu noktada farklı düşünmeye ve itibarın dağıtımında CERES, BACCHUS ve AESCULAPIS gibi faydalı tüm sanatların mucitlerini tanımladığımız kanun koyucuları [sadece] yarı-ilah yarı-insan ve kahraman olarak değerlendirmelerinde antikiteyi biraz adaletsiz görmeye cüret ediyorum.

İnsanlar arasında kanun koyuculara ve devletlerin kurucularına ne kadar hürmet ve tazim edilmesi gerekiyorsa fırkaların ve hiziplerin kurucularından da aynı oranda tiksirmek ve nefret etmek gerekir; zira hiziplerin etkisi kanunların etkisinin tam zıddıdır. Hizipler devleti tahrip eder, kanunları etkisiz kılar ve birbirlerine yardım ve koruma sağlaması gereken aynı milletin fertleri arasında en şiddetli husumetlere yol açar. Ve partilerin kurucularını daha da nefret edilecek hale getirmesi gereken şey, bir kez bir devlette kök saldığında bu nifak tohumlarının kökünü kazıma zorluğudur. Kendi kendilerini tabiatıyla yüzyıllarca devam ettirir ve nadiren, içine yerleştikleri devleti bütünüyle mahvetmeden, sona ererler. Bunlar, ilaveten, en bereketli topraklarda bol miktarda yetişen türlerdir ve her ne kadar mutlakıyetçi devletler bütünüyle bunlardan azade değilse de, itiraf edilmelidir ki, özgür devletlerde daha kolay ortaya çıkarlar ve doğal olarak daha hızlı çoğalırlar. Özgür devletlerde her zaman yasamaya sirayet eder, ki sadece yasama kararlı biçimde ödüllendirme ve cezalandırma ile bunları yok edebilir.

Hizipler, KİŞİSEL ve GERÇEK olarak ikiye ayrılabilir; yani, rekabet halindeki partiler arasında kişisel arkadaşlık veya husumete dayanan ve bazı gerçek düşünce ve çıkar farklılıklarına dayanan fraksiyonlar. Bu ayrımın sebebi açıktır; gerçi partilerin nadiren saf ve net biçimde bu gerekçelere dayalı biçimde tamamen kişisel veya gerçek türde kurulduğunu teslim etmeliyim. Bir hükümeti teşkil edenlerin görüşleri arasında gerçek veya görünürde, önemli ya da önemsiz farklılık olmadığı durumda hükümette fraksiyonların oluşmasına pek sık

rastlanmaz. Ve en gerçekçi ve önemli farklılıklar üzerine kurulu fraksiyonlarda daima kayda değer oranda kişisel husumete veya duyguya rastlanır. Fakat bu karışıma rağmen, bu hemen fark edilen ve en büyük tesire sahip olan ilke doğrultusunda bir parti ya kişisel veya gerçeklik kriterince büyük oranda belirlenir.

Kişisel fraksiyonlar küçük cumhuriyetlerde kolayca ortaya çıkar. Her dâhili ihtilaf burada devlet meselesine dönüşür. Aşk, kendini beğenmişlik, kıskançlık, sevgi ve güvenme, herhangi bir ihtiras kamusal bölünmeye yol açar. FLORANSA'nın NERİ ve BIANCHI'leri, CENOVA'nın FREGOSİ ve ADORNİ'leri, çağdaş ROMA'nın COLONESİ ve ORSİNİ'leri bu türden partilerdi.

İnsanlarda kişisel hiziplere ayrılma eğilimi, gerçek farklılığın en küçük tezahüründe hiziplerin ortaya çıkmasına yol açar. At yarışlarında üniforma renklerinin farklılığından daha önemsiz ne hayal edilebilir? Fakat bu farklılık GREK imparatorluğunda iki azılı hizbi doğurdu, PRASİNİ ve VENETİ, ve bu talihsiz devleti harap edinceye kadar husumetlerini terk etmediler. ROMA tarihinde iki kabile arasında, POLLİA ve PAPİRİA, dikkat çekici bir bölünme görürüz ki yaklaşık üç yüz yıl devam etti ve görevlilerin her seçiminde oylamada bu bölünme ortaya çıktı.¹⁷⁶ Bu hizipleşme daha dikkat çekicidir, zira çok uzun bir süre devam etmekle birlikte topluma yayılmadı ne de diğer kabileler bu ihtilafın içine sürüklendi. Eğer insanoğlu bu türden bölünmelere düşmeye böylesine güçlü bir eğilime sahip olmasaydı toplumun geri kalanlarının kayıtsızlığı bu aptalca husumeti bastırması olurdu ki bu ihtilaf tüm devlet iki hizip arasında bölündüğünde mutlaka ortaya çıkacak hiçbir yeni fayda ve zararı, genel sempati ve antipatiyi beslemedi.

Gerçek bir farklılıktan kaynaklanmakla birlikte ilgili farklılık ortadan kalktığına bile devam eden partilere şahit olmaktan daha olağan bir şey yoktur. Bir kez insanlar karşı kamplara ayrılınca birlikte oldukları kişilere karşı sempati duyarlar ve muhaliflerine karşı husumet beslerler: Ve bu duyguları genellikle gelecek nesillere aktarırlar. İTALYA'da, GUELF ve GHİBBELLİNE arasındaki gerçek farklılık bu hizipler ortadan kalkmadan çok önce kaybolmuştur. GUELFER Papa'ya bağlı iken GHİBBELLİNELER imparatorun yanında yer alıyordu. Fakat imparatorla ittifak eden SFORZA sülalesi her ne kadar GUELF idiye de, FRANSA kralı tarafından MİLAN'dan sürülmüştü, JACOMO TRİVULZİO ve GHİBBELLİNELER tarafından desteklendi; papa GHİBBELLİNELER ile mutabıktı ve onlar papa ile birlikte imparatora karşı birlik kurdular.

FAS'ta bir süre önce sırf ten renklerinden kaynaklanan *siyahiler* ve *beyazlar* arasında ortaya çıkan iç savaşlar hoş bir farklılığa dayanıyordu. Onlara gülüyoruz; fakat mesele ciddiyetle ele alındığı takdirde FASLILAR'a daha fazla alay etme fırsatı sunarız. Zira, dünyanın bu bilgili ve zarif bölgesinde [Avrupa] hâkim olmuş din savaşlarına ne demeli? Din savaşları, kesinlikle FASLILAR'ın iç savaşından daha saçmadır. Deri rengi farklılığı duyumsanabilir ve gerçek bir farklılıktır: Fakat tümüyle saçma ve anlaşılabilir olan bir inanç ilkesi üzerindeki ihtilaf duygusal bir farklılık değildir; bir tarafın anlamadan kabul ederken diğer tarafın anlamadan reddettiği daha ziyade birkaç ibare ve ifade farklılığıdır.

Gerçek fraksiyonlar çıkar, ilke ve duygudan kaynaklananlar olmak üzere sınıflandırılabilir. Bu fraksiyonlar arasında birinci türden olanlar, en makul ve en kabul edilebilir olanlarıdır. İki grup insan, soylular ve halk ayrışmasında olduğu gibi, devlette, çok iyi biçimde dengelenmemiş ve kurgulanmamış halde, iki farklı otoriteye sahip olduğu zaman doğal olarak farklı çıkarları takip ederler; ne de, insan tabiatına derince kök salmış olan bencilliği dikkate aldığımızda, farklı şekilde davranmalarını bekleyebiliriz. Bu türden partileri önlemek kanun koyucuda büyük

---

¹⁷⁶ CASTELANİ ve NİCOLLOTİ, VENEDİK'teki iki anarşik hizipti; sık sık kavga ederdi ve sonra da hemen ihtilafını bir kenara bırakırdılar.

yetenek gerektirir ve birçok filozof [tüm hastalıklara şifa olacak] *mucizevi ilaç* veya *daimi hareket* gibi sırların teoride insanların hoşuna gideceği fakat pratiğe asla aktarılamayacağı görüşündedir. Aslında, despotik devletlerde fraksiyonlar genellikle ortaya çıkmaz; fakat daha az gerçek değillerdir; daha doğrusu bizzat bu despotik idare nedeniyle daha gerçek ve daha tehlikelidirler. İnsanların farklı tabakaları, soylular ve halk, askerler ve tüccarlar, farklı çıkarlara sahiptir; fakat daha güçlü olan daha zayıf olanı direnme olmaksızın ve herhangi bir zarar görmeden baskı altına alır, ki bu, bu tür devletlerde görünürde bir sükûnet meydana getirir.

İNGİLTERE’de toplumu *toprak sahipleri* ve *tüccarlar* olarak ikiye bölme teşebbüsü oldu, fakat başarılı olamadı. Bu iki grubun çıkarı aslında ayrı değildir ve kamu borçlarımız [devleti] baskıcı ve toleranssız hale getirinceye kadar da asla ayrı olmayacak.

İlkelerden, özellikle de soyut spekülative ilkelerden, kaynaklanan partiler, sadece modern döneme özgüdür ve beşeri meselelerde şu ana kadar ortaya çıkmış olan muhtemelen en olağanüstü ve en açıklanamaz *fenomendir*. Farklı ilkelerin ihtilafı eyleme yol açtığı durumlarda, ki bu tüm farklı siyasal ilkelerde geçerlidir, mesele daha kolay açıklanabilir. Yönetme hakkının bir kişide veya bir ailede olduğuna inanan birisi, bu hakkın diğer bir kişide ya da ailede olduğuna inanan yurttaşıyla kolayca uzlaşamaz. Her birisi doğal olarak doğrunun kendi görüşünce temsil edilmiş olmasını arzu eder. Fakat ilke farklılığının eylem uzlaşmazlığına yol açmadığı, komşusuna müdahale etmeksizin herkesin kendi yolunu takip ettiği durumlarda, tüm dini ihtilaflarda olduğu gibi, hangi akılsızlık, hangi öfke böylesine meş’um ve böylesine ölümcül parçalanmaya neden olur?

Bir yolda, birisi doğuya diğeri batıya giden iki kişi, eğer yol yeterince genişse kolaylıkla geçer. Fakat zıt dini ilkelere sahip iki kişi, nefret uyandırmadan bu kadar kolay geçemez; gerçi bu durumda yolun yeterince geniş olduğu düşünülebilir ve dolayısıyla her birisi müdahale olmaksızın yoluna devam edebilir. Fakat insan tabiatı, ona yaklaşan her zihni teslim alacak bir yapıya sahiptir ve bu hâl duyguların birliği ile şaşılacak biçimde güçlendirildiği için herhangi bir zıtlıkla sarsılır ve rahatsız olur. Çoğu insanın bir ihtilafta gösterdiği gayret ve en spekülative ve alakasız fikirlere bile muhalefet etme sabırsızlığı bundan kaynaklanır.

Bu ilke her ne kadar saçma gözükse de tüm dini savaşların ve bölünmelerin kaynağı olarak gözükür. Fakat bu ilke insan tabiatının evrensel bir özelliği olduğu için etkisi belirli bir çağla veya belirli bir mezheple sınırlı değildir; onu en büyük felaketlere ve tahribata yol açacak şekilde azgınlaştıran daha tesadüfi nedenlerle birlikte ortaya çıkmamıştır. Antik dünyanın dinlerinin çoğu, insanlar halen barbar ve cahil ve hükümdar ve köylü zımnî bir güvenle kendisine sunulan her dini hikâyeye veya asılsız iddiayı kabule yatkın oldukları, devletin bilinmeyen dönemlerinde ortaya çıkmıştır. Yönetici halkın dinini benimserdi ve onların üzerinde otorite icra eden kutsal şeylere samimiyetle ihtimam gösterirdi ve devlet otoritesi ile dini otoriteyi birleştirmişti. Fakat *Hristiyanlık* ortaya çıkarken ona doğrudan zıt ilkeler kültürlü kesimde öylesine yerleşmişti ki bu yeniliği ilk başlatan milletten nefret ettiler; dolayısıyla böylesi şartlarda sivil idarecilerin yeni dini pek teşvik etmemelerine ve ruhban sınıfının bu dinde tüm otoriteyi sahiplenmesine izin vermelerinde şaşılacak bir şey yoktur. Ruhban sınıfı bu gücü öylesine kötü kullandı ki, ilk devirlerinde bile, ilkel işkenceler, muhtemelen *kısmen*,¹⁷⁷

¹⁷⁷ Kısmen diyorum, çünkü antiklerin günümüzdeki İNGİLİZLER veya HOLLANDALILAR kadar toleranslı olduklarını düşünmek kaba bir hatadır. ROMALILAR arasında harici hurafelere karşı kanunlar on iki tablet kadar eskidir [On İki Tablet (M.Ö. 451-450) tedvin edilmiş Roma kanunlarıdır] ve YAHUDİLER ve HRİSTİYANLAR zaman zaman bu kanunlarla cezalandırılmıştır. Gerçi, genel olarak, bu kanunlar pek titiz biçimde uygulanmamıştır. GALYA’nın istilasından hemen sonra sadece yerlilerin DRÜİDLER’in dinine girmesine izin vermişlerdir ve bu bir tür zulümdü. Bu fetihten yaklaşık bir asır sonra İmparator CLAUDİUS [41 – 54 arası hüküm sürdü] bu hurafeyi tamamen ceza kanunları ile yasakladı, eğer GALYALILAR daha önceden ROMALILAR’ın adetlerini taklit ederek antik önyargılarını terk etmemiş olsaydılar bu uygulama büyük bir zulüm olurdu. PLINY, muhtemelen TİBERİUS onları sınırlamak adına bir kısım tedbirler aldığı için Druid hurafelerinin yasaklanmasının bu imparator

takipçilerine aşıladıkları aşırılığa atfedilebilir. Ve, Hristiyanlık geçerli din haline geldikten sonra, aynı dini yönetim ilkelerinin cari oluşuyla, o günden itibaren insan toplumunun zehiri ve her devlette en azgın hiziplerin kaynağı olan bir zulüm gayretkeşliği hâsıl ettiler. Bu nedenle, toplumdaki bu tür bölünmeler *ilke* hizipleri olarak görülebilir; fakat, hiziplerin baş müsebbipleri olan din adamları arasındaki bölünmeler gerçekte *çıkar* hizipleridir.

HRİSTİYANLIK âlemini dini savaşlar ve bölünmeler sahnesine çeviren (din adamlarının otoritesi ve kilise ve devlet yetkilerinin birbirinden ayrılmasına ilaveten) bir diğer neden daha vardır. Bütünüyle barbar ve cahil devirlerde ortaya çıkan dinler birbirine tezat teşkil etmeksizin her bir grupta farklı olabilen ve hatta birbirine zıt olduğunda da pek fazla kafa yormadan veya tartışmadan herkesin kendi mezhebinin geleneğine bağlı olduğu ve büyük oranda geleneksel hikâyeler ve efsanelerden oluşur. Fakat Hristiyanlık zuhur ederken felsefe dünyada yaygınlık kazanmış olduğu için yeni dinin üstatları bir spekülatif görüşler sistemi oluşturmak, inanç ilkelerini bir düzeyde doğru biçimde tasnif etmek ve muhakeme ve bilimin tüm inceliklerine müracaat ederek açıklamak, yorumlamak, cerh etmek ve savunmak zorunda kaldılar. Dolayısıyla, Hristiyanlık dini, yeni bölünmelere ve heretik akımlara maruz kaldığı zaman münakaşalarda keskinlik hâsıl oldu. Ve bu keskinlik rahiplerin aldatılmış takipçileri arasında karşılıklı nefret ve antipati doğuran politikalarına yardım etti. Antik dönemde felsefe hizipleri dini partilerden daha bağınazdı fakat modern dönemde dini partiler, çıkar ve ihtirastan kaynaklanan şu ana kadar görülen en gaddar fraksiyonlardan bile daha öfkeli ve gözü dönmüştür.

Çıkar ve *ilkeden* kaynaklanan partilere ilaveten *duygudan* kaynaklanan partilerden bir tür *gerçek* partiler olarak bahsettim. Duygudan kaynaklanan partiler ile, insanların belirli ailelere ve kişilere kendilerini yönetmeleri arzusuyla olan çeşitli bağılıklarını kastediyorum. Bu hizipler çoğu zaman şiddete çok meyyaldır; gerçi, itiraf etmeliyim ki, insanların doğru düzgün tanımadıkları, muhtemelen hiç görmedikleri, kendilerinden hiçbir fayda elde etmedikleri ve ne de fayda elde etmeyi umamayacakları kişilere böylesine güçlü bağlanmaları anlaşılabilir. Fakat çoğu zaman durum böyledir ve hatta diğer zamanlarda feragat sahibi olmayan ve kişisel çıkarı dışında arkadaşlıkla harekete geçmeyen kişilerde bile böyledir. Yöneticimizle aramızdaki ilişkiyi çok samimi ve yakın düşünmeye eğilimliyiz. Yöneticinin ihtişamı ve iktidarı kendi halinde bir kişinin bile talihine itibar katar. Ve bir kişinin iyi mizacı kendisine bu hayali çıkarı temin etmezse, onun kötü mizacı, duyguları/düşünceleri kendisinininkinden farklı olan kişilere karşı olan garez ve muhalefeti sağlayacaktır.

---

tarafından gerçekleştirildiğini ileri sürer. Bu uygulama ROMALILAR'ın bu tip durumlardaki standart tedbirli ve makul davranışlarının bir örneğidir; ve *Hristiyanlara* karşı takındıkları zecri ve zalimce davranışlarından çok farklıdır. Dolayısıyla Hristiyanlığa karşı şiddetli zulmün bu dinin ilk yayıcılarının ihtiyatsız gayret ve bağınazlığına tepkiden kaynaklandığından şüphe edebiliriz. Kilisenin tarihi bu şüpheyi destekleyen birçok neden sunar.